

PROVITA BLAÐIÐ | FYRI LÍVI

MANNAVIRÐI OG AVLEIÐINGAR AV FOSTURTØKU

Nær er eitt menniskja eitt menniskja? Skaðar fosturtøka kvinnur líkamliga og sálarliga? Hvørji eru seinárinini av fosturtøku? Hesir og aðrir spurningar verða viðgjørdir í blaðnum. Kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, siga sína søgu, og eisini úttala serfrøðingar á økinum seg um evnið. 27.-28. apríl bjóðar Pro Vita til ráðstevnu um evnið

Mynd: 16 vikur gamalt fostur

føroya
PROVITA

fyrí lívi

www.provita.fo
provita@provita.fo
Formaður:
Sofus Gregersen, Fuglafjørður

Føroya Pro Vita er 'fyrí lívi'. Sum einasti 'pro-life' felagsskapur í Føroyum síðan stovnan í 1992, hevur virksemið m.a. umfatað upplýsing um mannavirðið hjá ófødða barninum, fosturtøku og seinárin av fosturtøku. Eisini hevur Pro Vita ráðgevarar knýttar at felagsskapinum, sum ráðgeva kvinnum og familjum, tá ið fosturtøka verður umhugsad ella tykist at vera einasta ella besta loysnin.

Føroya Pro Vita byggir á ta kristnu lívs- og menniskjaáskodanina, eisini lýst við orðunum hjá franska arvagranskarinum Jerome Lejeune, professara í París.

Ráðgeving:

Áðrenn tú velur fosturtøku, tosa so við okkum:
Hilda Videro, Klaksvík
(Rachel's Vineyard)
Tel 771710 - 216785
Maria Forrestal, Tórshavn
(Rachel's Vineyard)
Tel 771700 - 515386
Allar samrøður verða hildnar í trúnaði.

Pro Vita blaðið

Útgevandi: Føroya Pro Vita
Uppseting: Krea
Prent: Føroyaprent

Upplag: 18.000 eintøk
Forsíðumynd: 16 vikur gamalt fostur
Myndamaður: Lennart Nilsson (1922-2017)

PRO VITA NÝGGJA HEIMASÍÐU

Føroya Pro Vita hevur fingið nýggja snøgga heimasíðu.

Á heimasíðuni verður kunnað um nógvar ymiskar spurningar, ið hava við fosturtøku og annað í hesum sambandi at gera. Eisini verður kunnað um mannarættindi, ráðgeving, Lejeune-yvirlýsingina eins og víst verður til hjálp av ymiskum slag, til dømis hvar ráðgeving er at fáa, Rachel's Vineyard skeið og nógv annað.

Í Lejeune-yvirlýsingini stendur millum annað:

"Tá ið barnið er gitíð í móðurlívi, er tað ein livandi skapningur. Tað hevur eginleikar, sum ger tað ólíkt øllum øðrum menniskjum, eisini mammuni, sum verjir tað og gevur tí føði. Ti kann einki setast í staðin fyri tað.

Heilt frá gitnadinum og til ellisár er tað hin

sama menniskjan, sum veksur, búast og at enda doyri.

Læknafrøðin skal tæna og verja ta livandi menniskjuna frá tí hon er gitin í móðurlívi, til hon doyri ein nárligan deyða."

Á heimasíðuni er eisini nógv kunnandi tilfar, eins og slóðir eru til nógv annað tilfar.

Á síðuni ber eisini til at tekna seg sum lim í Pro Vita. Limagjaldið er 200 krónur fyrri einstaklingar, 100 krónur fyrri lesandi og pensjónistar og 50 krónur fyrri fólk undir 18 ár.

Til ber eisini at stuðla Pro Vita við at flyta eina upphædd á konto 6460-423.829.1.

Krea hevur gjørt heimasíðuna.

Oddagrein:

NÆR ER EITT MENNISKJA EITT MENNISKJA?

Sofus Gregersen,
formaður í Pro Vita

Hugsa um spurningin omanfyri. Er tað, tá ið menniskja er frískt og rakst? Hvussu tá ið álvarsom sjúka rakar – er tað tá eitt menniskja? Ella hvussu er, um barnið er fott við álvarsomum breki, er tað tá eitt menniskja. Og hvussu er við barninum í móðurlívi, nær er tað eitt menniskja? Kanska fyrst, tá ið tað er komið í 18. viku?

Í Pro Vita ynskja vit í hesum okkara fyrsta blaði at seta ljóskastaran á tey veruligu “tabu-økini” í fosturtøku-spurninginum. Tað ið eingin tosar um, er “mannavirði” - nær ófóddi barnið er eitt menniskja - og “avleiðingarnar og seinárin av fosturtøku” - bæði sálarligar, samfelagsligar og andaligar.

27. og 28. apríl skipar Pro Vita fyrri stórari ráðstevnu í Østrøm í Havn, har mannavirði og seinárinini av fosturtøku verða viðgjørd. Ikki færri enn seks fólk úr Bretlandi, Danmark og Norra við stórari fakligari vitan og hollum royndum á økinum, fara at hava fyrilestrar á ráðstevnuni. Øll er vælkommin.

Nú ætlanin er at yvirtaka málsøkið persóns-, húsfólka-, og arvarætt í summar, ynskja vit at geva lóggávvaldinum, útinnandi valdinum og almennu umsitingini so gott grundarlag sum møguligt fyrri at smíða lóg á hesum økinum. Vit bjóða tí politikarum og teimum ráðandi

við á ráðstevnuna til at fáa holla vitan um hetta økið.

Men vit bjóða eisini fakfólki og tívanliga borgaranum við. Vit ynskja at geva hollan kunnleika til persónliga støðutakan til fosturtøku-spurningin. Tørvur er á, at hvør einstakur kann gera sær so tilvitada niður-støðu sum gjørligt um málið.

Vit vita, at tað eisini eru nógv, ið líða ella hava seinárin av fosturtøku. Hesi ynskja vit at møta á ein ófordømandi hátt, og

endamálið er eisini at skapa vón fyrri tey.

Les í Pro Vita blaðnum fakliga grein um evnið, og les eisini um, hvussu føroyskar kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, líða av hesum. Tíbetur kunnu nakrar eisini siga frá, at tær hava fingið hjálp. Les meira í bókini “Hví verja lív?”, sum Pro Vita hevur givið út, og sum er at fáa í bókabúðum kring landið. Fleiri upplýsingar eru eisini á nýggju heimasíðu okkara www.provita.fo.

Vit byrjaðu við at spyrja, nær eitt menniskja er eitt menniskja? Tað er púra greitt, at longu frá gitnaði er talan um eitt sjálvstøðugt menniskja við egnum arvaegninleikum, øðrvísi enn tey hjá mammuni og pápanum. Í Pro Vita er okkara yvirskipaða endamál at verja ófóddi barnið í móðurlívi, tí tað er serstakt og skapt í Guds mynd. Øll hava rætt til lívið – frá gitnaði til natúrligan deyða.

NÓGV SEINÁRIN AV FOSTURTØKU

Nógvar avleiðingar kunnu standast av fosturtøku. Bæði líkamligar, sálarligar og samfelagsligar. Avleiðingarnar kunnu vera fyri kvinnuna, men sanniliga eisini fyri mannin, familjuna og heilsustarvsfólk.

– Tað er stórir vandi fyri, at kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, enda við tunglyndi, skomm og vreiði, og tær hava ofta ongastadni at fara við hesum kenslum. Kvinnur kenna seg ofta noyddar at fáa fosturtøku, og samfelagið er ikki klárt at hjálpa, sigur Maria Forrestal í Havn.

Nei til tabu

Maria er fyrrverandi starvsfólk hjá Pro Vita. Saman við Hildu Viderø, familjuterapeuti og nevndarlími í Pro Vita, umboðar hon Rachel's Vineyard í Føroyum. Rachel's Vineyard er eitt hjálpararbeiði fyri fólk, ið hava tikið fosturtøku og líða av hesum aftaná. Tær hava fyriskipað nøkur Rachel's Vineyard skeið í Føroyum.

– Tað snýr seg um menniskjalív. Eg havi hoyrt fleiri siga, at tá ið tey byrja at tosa og seta orð á alt, ið fosturtøkan hevur gjørt við tey, so er tað ein hjálp í sjálvum sær. Tað ávirkar millum annað, at tey ikki kenna seg svøk ella avbyrgd. Tað er grøðing í at seta orð á, sigur Maria.

Hon undirstrikar, at tosst má um alt hetta í almenna rúminum.

– So leingi avleiðingar av fosturtøku er tabu, fáa vit ikki hjálpt, og so leingi tað vantar upplýsing um móguligar avleiðingar av fosturtøku, fara fleiri kvinnur at taka eina avgerð, ið tær fara at angra, sigur Maria.

Sjálvmorð, misbrúk, hardðskapur o.a.

Hon vísir á fleiri altjóða kanningar, sum koma til ta niðurstøðu, at tað eru nógvar mógulig seinárin av fosturtøku. Millum annað sjálvmorð, við tað at sjálvmorð

kemur upp til seks ferðir oftari fyri hjá kvinnum, ið hava tikið fosturtøku, vísir kanning í Finnlandi. Men eisini at forholdið/hjúnalagið í fleiri fornum fer fyri skeytið, og kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, hava truplari við at binda seg til ein maka í framtíðini. Fosturtøkan kann ávirka parlagið á annan hátt, millum

Tað eru nógvar í Føroyum, ið eru rakt av fosturtøku, og tí mugu vit ikki tuga og krógva fosturtøkur – so eru vit eitt sjúkt samfelag.

annað við hardðskapi. Seinárinini kunnu eisini vera, at kvinnur ikki megna at hava samlegu. Sannlíkindini fyri misbrúki, millum annað av rúsdrekka, stoffum og øðrum er eisini móguleiki hjá kvinnum, ið hava fingið fosturtøku.

Maria nevnr eisini kanningar, sum vísa, at fosturtøka kann ávirka sambandið til onnur børn, bæði til eins egnu og onnur.

Bróstkrabbi

Sambært nógvum kanningum er vandi fyri at fáa ov tíðliga fødd børn eftir fosturtøka. Nýggjar kanningar vísa eisini, at kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, eru í nógvar størri vandi fyri at fáa bróstkrabba. Kanningar í Danmark vísa á samband millum p-pillar og bróstkrabba.

Sálarligir trupulleikar

Í Bretlandi vísir felagið fyri psykiatarar á, at kvinnur kunnu fáa mein av fosturtøku, og kvinnur, ið umhuga fosturtøku, eiga at fáa upplýsingar um tað.

Í Nýsælandi er ein stór og umfatandi

kanning gjord, har kvinnur vórðu fylgdar í meira enn 25 ár. David Fergusson, professari, stóð á odda fyri kanningini. Hann var ateistur og fyri fosturtøku, men longri hann kom í kanningini, broytti hann stöðu. Niðurstøðan hjá honum var, at kvinnur, ið hava fingið fosturtøku, eru í munandi størri vanda fyri at fáa sálarligar trupulleikar í mun til aðrar kvinnur, ið ikki hava fingið fosturtøku.

Avleiðingar fyri familjuna

Men tað eru ikki bara kvinnurnar sjálvar, ið kenna til avleiðingar av fosturtøku. Ommur og abbar syrgja eisini.

Tað ávirkar eisini mógulig systkin. Tá ið tey fáa at vita, at eitt systkin hjá teimum varð tikið í móðurlívi, so kunnu tey koma í kreppu, t.d. um tey sjálvi vóru ynskt ella óynskt. Nøkur syrgja eisini um systkin, tey ikki fingi. Tey kenna tað, sum at systkini varð stjolið frá teimum.

Páparnir líða

Tað eru nógvar pápar, ið líða av fosturtøku, kanska tí at teir hava verið við til at trýsta eina kvinnu til fosturtøku.

– Tá ið mennir so sjálvir gerast pápar til livandi barn, so koma teirra kenslur ofta fram. Eg kenni til fleiri dømi, har pápin einki hevur vitað, fyrr enn aftaná at fosturtøka varð framd. Teir sita eftir við sorg, máttloysi og hjálparloysi.

– Tað eru eisini teir, ið vóru tigandi, ella kanska søgdu við kvinnuna, at teir stuðla henni í hennara avgerð. Aftaná angra teir, at teir vóru tigandi ella ikki talaðu ímóti fosturtøku.

– Tað eru eisini menn, sum stuðla og royndu at bjarga sínum barni. Men teir fáa at

Maria Forrestal

vita, at hetta hava teir einki við at gera, og ofta er trupult hjá teimum at fáa undirtøka fyri teirra sjónarmiði. Teir líða av hesum.

Rakar eisini heilsustarvsfólk

Heilsustarvsfólk, sum til dømis sjúkrarøktarfrøðingar og lækmar, kunnu eisini verða rakt av seinárinum, tá ið tey eru við til at fremja fosturtøku.

– Nøkur teirra, ið hava verið við fleiri ferðir, tala nú at. Tey hava sæð, at eitt lítið frikst barn í móðurlívi verður skrætt sundur, og lívið verður tikið frá tí. Hetta samsvarar ikki við læknauppgávuna, ið er at bjarga lívi. Tí rakar tað heilsustarvsfólk, og nøkur teirra líða sálarliga av hesum. Nøkur hava sagt nei til at vera við í hesum í framtíðini, sigur Maria.

Fosturtøku má ikki tigast burtur

Maria vísir á, at sálarfrøðingar og psykiatarar ikki altíð eru nóg væl upplýstir um avleiðingar av fosturtøku, og tí er ringt at tosa um hetta evnið og at hjálpa.

– Teir kunnu koma inn á evni sum rúsdrekkatrupulleikar, kynsligan ágang og annað, men hava trupult við at tosa um fosturtøku og avleiðingarnar av hesum. Tá eru teir skjótir at fara at tosa um annað.

Tað eru eisini teir, ið vóru tigandi, ella kanska søgdu við kvinnuna, at teir stuðla henni í hennara avgerð. Aftaná angra teir, at teir vóru tigandi ella ikki talaðu ímóti fosturtøku.

– Tað eru nógvar í Føroyum, ið eru rakt av fosturtøku, og tí mugu vit ikki tuga og krógva fosturtøkur – so eru vit eitt sjúkt samfelag, sigur Maria.

Menniskju verða bjargað

Maria hevur gjøgnum Rachael's Vineyard møtt fleiri fólkum, sum hava liðið av at fingið fosturtøku. Men hon hevur eisini sæð nógvar broyttar mannalagnur eftir eitt skeið.

– Fleiri hava sagt, at skeiðið hevur verið lívsgevandi, og at tað hevur bjargað teimum. Tey fáa eisini møguleika at syrgja og æra teirra barn ella børn. Tað er eisini gott hjá fleiri at uppliva, at tey ikki eru einsamøll, og at tey hava onkran at tosa við, sigur Maria Forrestal.

Meira kunning

Keldur til kanningarnar, tilvistar í greinini, kunnu fáast við at venda sær til Mariu á tel 771700.

Sí annars meira her:
www.rachelsvineyard.org
<https://www.facebook.com/RachelsVineyardFøroyar>

SKRÁ:

Fríggjadagin 27. apríl:

- 10.00 Vælkoma og setan
10.15 Fyrilestur við John Smeaton:
“Hví fosturtøka ikki skuldi verið loyvd í Føroyum”
11.15 Kaffi
11.30 Fyrilestur við Sølvi Marie Risøy við støði í hennara PhD ritgerð: “Hvørjar upplivingar hava kvinnur, tá ið frávík verða staðfest hjáfostrinum og støða skal takast til úrveljandi (selektiva) fosturtøku?”
12.30 Ábit
13.15 Fyrilestur við Ludvig Nessa:
“Nær verður eitt menniskja eitt menniskja? Um avleiðingarnar av fosturtøku”
14.00 Kaffi
Samanumtøka og samrøða
15.00 Endi

Leygardagin 28. apríl:

- 10.00 Vælkoma
10:15 Fyrilestur við Peter Øhrstrøm: “Samspælið millum lívsáskoðan og etiska grundgeving”
11.15 Kaffi og spurningar
11.30 Fyrilestur við Emmet Dooley (serliga ætlaður ungdómi):
“Hvussu vinna hjarta og sinni gjøgnum samrøðu við ein í senn?”
12.30 Ábit
13.15 Fyrilestur við Clarie Bremner:
“Hvørja hjálp kunnu tey fáa, ið líða av seinárinum av fosturtøku?”
14.00 Kaffi
Samanumtøka og samrøða
15.00 Endi

Broytingar kunnu koma fyrri í skránni

Valkomin á RÁÐSTEVNU 27.-28. APRÍL Í ØSTRØM Í HAVN

Evni: MANNAVIRÐI OG AVLEIÐINGAR AV FOSTURTØKU

Ráðstevnan verður hildin báðar dagarnar frá klokkan 10 til 15, við fyrilestrum og samrøðum um tey veruliga burturtagdu í fosturtøkuspurngjinum, nevnliga “mannavirði” (nær menniskja er eitt menniskja) og “avleiðingar av fosturtøku.”

Ráðstevnan verður á høgum fakligum og verkligum støði við vælútbúnum og royndum fyrilestrahaldarum úr Danmark, Norra og Stóra Bretlandi.

Høvi verður eisini at seta spurningar á ráðstevnuni.

FYRILESTRAHALDARARNIR VERÐA:

John Smeaton, Ongland

John Smeaton er stjóri á SPUC (Society for Protection of Unborn Children) í Onglandi. SPUC er fyrsti ”pro-life” felagsskapurinn í heiminum, stovnaður í 1967. SPUC hevur verið leiðandi í stríðnum móti fosturtøku og deyðshjálpi bæði á politiska og útbúgvingarlaga víðvøllinum. John hevur eisini verið sera virkin í altjóða arbeiðinum fyri óføddu børnunum.

Sølvi Marie Risøy, Norra

Sølvi Marie Risøy er professari við sergrein í “Fosterdiagnostik og selektiv abort”. Hon starvast á lærda háskúlanum í Sogn og Fjordana í Norra.

Sølvi hefur granskað í, hvussu kvinnur uppliva tað, tá ið staðfest verður, at barnið, tær bera, hefur onkra álvarsliga sjúku. Í fyrilestrinum fer hon at greiða frá síni doktararitgerð um kvinnuna, sum má taka eitt trupult val. Hon fer serliga at vísa á samfelagið, heilivágin, ritualir og vanar, sum øll ávirka upplivisi hjá kvinnuni – hóast eingin av teimum tekur ábyrgd.

Ludvig Nessa, Norra

Ludvig Nessa er prestur og hefur verið sera virkin í arbeiðinum í Norra at verja ófodda barnið. Á fyrilestrinum fer hann at tosa um spurningin: “Nær verður eitt menniskja eitt menniskja? Um avleiðingarnar av fosturtøku”. Ludvig hefur saman við millum øðrum Børna Knudsen, sála, verið ímyndin av mótstöðuni móti

fosturtøku í Norra í fleiri áratíggju. Hann er dugnaligur samskiftari og hefur ofta verið í kjaki við politikkarar, bispar og onnur.

Peter Øhrstrøm, Danmark

Peter Øhrstrøm er professari á Ålborg Universiteti og fyrrverandi limur í Etiska Ráðnum í Danmark.

Hann arbeiðir nógv við ymsum útgávum av skilvísi (logikki) og grundgevingum. Serliga arbeiðir hann við etiskari grundgeving. Sambandið millum trúgv og vísund hugtekur hann. Frá 2000-2010 var hann limur í Etiska Ráðnum í Danmark. Í fyrilestrinum fer hann at tosa um samspælið millum lívsáskodan og etiska grundgeving. Millum annað samspælið millum etik og kristna trúgv. Eisini fer hann at koma inn á hjálpin, samfelagið kann fáa av tí arbeiðinum, sum millum annað Etiska Ráðið ger.

Emmet Dooley, Skotland

Emmet Dooley starvast sum undirvísingarráðgjafi hjá SPUC (Society for Protection of Unborn Children) í Skotlandi.

Emmet er attaður úr Írlandi og er útbúgving innan “Applied Social Studies in Social Care” og gudfrøði. Hann hefur millum annað arbeiðt við mennskjum við menningartarni og vælgerandi felagskapinum “Pure of Heart”.

Clarie Bremner, Ongland

Clarie Bemner er “Qualified Cognitive Behavioural Therapist and Integrative Practitioner”

Hon arbeiðir eisini sum ráðgevi í “Abortion Recovery Care and Helpline” (ARCH) í Onglandi. ARCH arbeiðir við at veita hjálp til øll, sum hava fingið seinárin av fosturtøku. Ráðgevingin, ið veitt verður kring alt Stóra Bretland, er ókeypis og í trúnaði. Hvørt kvöld í árinum er telefonráðgevingin “Befriender Helpline” mannað av sjálvboðnum fólki.

Havi liðið sálarliga

AV FOSTUR- TØKUNI, MEN HAVI FINGIÐ HJÁLP

– Eftir fosturtökuna varð sagt við meg: Tín trupulleiki er loystur, fær tú bara heim! Men trupulleikin varð als ekki loystur. Tað var ekki fyrr enn eg kom í samband við Rachel's Vineyard, at eg fyrstu ferð upplivdi, at eg varð tikin í álvara, sigur Anja Wenningstedt Djurhuus.

45 ára gamla Anja í Hósvík er ein av teimum føroysku kvinnunum, ið hevur fingið fosturtøku, sum torir at siga sína søgu.

– Eg má siga mína søgu, tí tað er als ekki so einfalt, sum tað at ofta verður sagt, at hetta er bara ein klumpur, ið verður burturtikin, og so er alt gloymt. Eg fekk eisini at vita, at eg skuldi fáa hjálp aftaná, men har var eingin hjálp at fáa. Samfelagið svíkti so dyggiliga. Eg má siga við aðrar kvinnur, ið umhugsa fosturtøku, at tað eru sera nógvar sálarligar líðingar aftaná at hava fingið framt fosturtøku, og tíverri tekur samfelagið ein ekki altíð fyri fult, sigur Anja.

Fyrsti kommunulækni segði nei, næsti segði ja

Tað var í 2008, at Anja gjordist við barn. Tá helt hon, at hon ekki kundi gerast við barn aftur. Men testin, hon hevði tikið, var positiv.

Eg fekk bara at vita, at “tín trupulleiki er loystur, fær tú bara heim”.

– Eg var yvrraskað og glað. Men tá ið eg ringdi til pápan og bar honum hesi tíðindini, so broyttist støðan. Hann var avvisandi og als ekki glaður. Vit høvdu havt eitt gott forhold, men tað broyttist fullkomuliga. Hann gav mær valið, at eg mátti

velja millum hann ella barnið.

Hetta var ein sera hørd tíð hjá Anju. Hon visti ekki, hvat hon skuldi. Fór tó til kommunulækna, men hann segði nei til fosturtøku, tí grundarlag var ekki fyri hesum.

– Hetta fylti alt hjá mær, og eg fekk ekki sovið. Eg var heilt frá mær sjálvari.

Anjavarð innløgð á psykiatriska depulin. Hon fór til ein annan kommunulækna, og tað var skjótt, at hann syrgdi fyri, at hon kundi fáa fosturtøku.

– Eg fekk eisini lovað samrøðu við sálarfrøðing og psykiatara aftaná.

Anja Wenningstedt Djurhuus

Í 13. viku

Anja fór til kanningar á Landssjúkrahúsinum, og hon fekk at vita, at hon var komin í 13. viku, og tí mátti tað ganga skjótt fyri seg.

– Tá ið eg varð skannað, vendi skermurin burtur frá mær. Eg skilji, at tað verður gjørt, fyri at kvinnan ikki skal siggja barnið í móðurlívi, tí tá er vandi fyri, at hon skiftir støðu viðvíkjandi fosturtøkuni. Læknin segði, at alt sá gott út, og bað meg koma aftur dagin eftir.

Vildi ikki fosturtøku

– Eg var als ikki avklárað við støðuna. Á psykiatriska deplinum rópti og skrálaði

eg, at eg vildi ikki hava fosturtøku. Men eg varð ikki tikin fyri fult. Einaferð kom ein ungur sjúkrá hjálpari inn til mín og spurdi inn til støðuna. Tá upplivdi eg at vera tikin fyri fult. Men eftir lítlari løtu kom eitt annað starvsfólk inn og bað henda fara út.

Tað eru sera nógvar sálarligar líðingar aftaná at hava fingið framt fosturtøku, og tíverri tekur samfelagið ein ikki altíð fyri fult.

Morgunin eftir, áðrenn fosturtøkan skuldi gerast, spurdi ein sjúkrarøktarfrøðingur inn til støðuna.

– Hon spurdi, um eg var avklárað við

støðuna. Eg segði nei. Tá hugsaði eg, at hon mátti fara at gera okkurt. Men nei, hon fór bara at tosa um okkurt annað.

Trupulleikin er loystur, fær bara heim

– Tá ið eg vaknaði aftur eftir fosturtøkuna, spurdi eg eftir tí samrøðu, mær varð lovað við sálarfrøðing og psykiatara. Men eg fekk bara at vita, at “tín trupulleiki er loystur, fær tú bara heim”.

Seinni var Anja hjá serlækna í kvinnu-sjúkum. Tá spurdi hann: Tú angrar tað ikki? Eg segði jú. Men hann tók meg ikki fyri fult, og fór at tosa um onnur ting. ▶

Kundi ikki síggja smábørn

Tað, sum sostatt varð lovað, helt ikki. Anja kendi tað soleiðis, at hon stóð þúra einsamøll við øllum trupulleikum.

– Eftir fosturtøkuna kláraði eg als ikki at síggja smábørn. Tey mintu meg um mítt egna barn, ið var tikið. Eg hevði tað sera trupult á nógvan hátt, og eg hevði post-traumatiska strongd.

– Eg upplivdi tað soleiðis, at hugburðurin í samfelagnum er hesin: Tú hevur fingið tað, tú vildi hava, ver nú glað. Men eg var alt annað enn glað.

Forholdið hjá Anju til mannin, ið hon átti barnið, ið var tikið, saman við, fór fyri skeytið.

Eg var ikki svøk

Anja royndi at leita á netinum og googla fyri at finna fram til, hvat kundi hjálpa í hennara støðu. Tá kom hon fram á Rachel's Vineyard.

– Eg kom millum annað inn á ein lista við 20 ymiskum eyðkennum fyri tey, ið líða av at hava fingið framt fosturtøku. Eg kendi meg aftur í minst 15 av teimum. Tá skilti eg, at eg var ikki svøk.

Nógvar fordómar

Anja hugsaði fleiri ferðir um at seta seg í samband við Rachael's Vineyard í Føroyum, men tað bleiv ikki til tað. Nakrar ferðir hevði hon telefonina í hondini, men hon ringdi ikki.

– Eg hevði so nógvar fordómar. Millum annað tá ið eg sá nœvnini á teimum, ið ein kundi venda sær til. Ein fyrrverandi Afrikatrúboðari og ein nonna. Og eg hugsaði, hvat kunnu tey hjálpa mær við?

Nakað seinni sá Anja eina lýsing, at tað skuldi vera Rachael's Vineyard skeið í Føroyum, og tá teknaði hon seg.

Vendipunkt

– Rachel's Vineyard skeiðið gjørdist eitt vendipunkt í mínum lívi. Tá ið eg kom á skeiðið, upplivdi eg fyri fyrstu ferð, at eg varð tikin í álvara. Eg varð møtt við umsorgan og kærleika. Alt tað, ið eg var ørkymlað um, varð tikið í álvara. Eg kendi meg í tryggum hondum. Og eg hoyrði søgunar hjá hinum, ið vóru við á skeiðnum. Tað var gott at uppliva, at eg ikki var einsamøll í støðuni.

– Tað vikuskiftið gjørdi sera stóran mun hjá mær, og eg eri Mariu, Hildu og katolikkaprestinum sera takksom fyri tað, ið tey hava verið fyri meg.

Glaðari og takksamari

– Ádrenn hetta hevði fosturtøkan fyllt alt, men skeiðið gjørdi, at eg fekk ein jaligari og sunnari hugsanarhátt. Nú kundi eg

– Rachel's Vineyard skeiðið gjørdist eitt vendipunkt í mínum lívi. Tá ið eg kom á skeiðið, upplivdi eg fyri fyrstu ferð, at eg varð tikin í álvara. Eg varð møtt við umsorgan og kærleika. Alt tað, ið eg var ørkymlað um, varð tikið í álvara.

eisini síggja og verða saman við smáum børnum aftur. Fosturtøkan er framvegis ikki í lagi. Men nú sleppur hon ikki at oyðileggja meg og míni, og hon merkir ikki gerandisdagin longur. Eg eri meira takksom og havi lært at seta meira prís uppá ónnur menniskju, millum annað míni foreldur, systkin, børn og vinir.

Feminist

Anja hevur broytt hugsan á fleiri økjum. – Eg havi roknað meg sjálva nokk so nógv sum ein feminist. Men eg má siga, at fosturtøka als ikki er kvinnufrígerðing. Tað er hinvegin kvinnuligt at bera eitt barn í heimin og at virða tað. Tað eru nakrar, ið koma í neyð, tá ið tær gerast við barn. Tá má onkur vera til reiðar at hjálpa. Og tað

er als ikki ein hjálpa at taka fostrið. Heldur ikki bara at siga, “at tit eru so ung, roynið aftur seinni” ella líknandi útsagnir.

– Vit hava brúk fyri, at tað eru fólk, ið veruliga eru um kvinnurnar, lurta eftir og virða tær. Pro Vita kundi nokk eisini verið dugnaligari á hesum økinum, men eg veit, at um fólkini í Pro Vita lova eitt, so halda tey tað eisini.

Sálarligar avleiðingar meira viðurkendar

Anja visir á, at Rachel's Vineyard er merkt av tí kristiliga, millum annað við at fólk eiga at taka ábyrgd fyri síni støðu, men eisini fyllir fyrigevingin nógv. Hóast Rachel's Vineyard ikki er so kent í Føroyum, so hevur tað tó broytt nakað í føroyska samfelagnum. Millum annað at nú verður meira viðurkent í almenna rúminum, at tað eru bæði líkamligar og sálarligar avleiðingar av fosturtøku.

Vóni at samfelagið broytist

– Eg havi fyra dötur og tveir synir, og fyri meg er tað týðandi, at okkara samfelag virðir lívið heilt frá gitnaði. Eg ynski, at míni børn kunnu taka ábyrgd fyri teirra gerðum, og at tey eisini fáa loyvi at vera rættar mammur og rættir pápar, ið hava umsorgan fyri sínum børnum. Og eg vóni eisini, at samfelagið broytist, so at vit taka veruliga ábyrgd fyri teimum mammum og pápum, ið standa illa í tí, tá ið tey skulu gerast foreldur. Og lat tað standa þúra greitt: Fosturtøka er IKKI nøkur loysn, sigur Anja Wenningstedt Djurhuus.

Peter Øbrstrøm

TREYTALEYST MANNAVIRÐI

Tá ið seinni heimsbardagi var av, fann Evropa aftur til umráðandi hugsjónina um, at menniskjað hevur serstöðu í náttúruni – eitt serligt virði (ella tign) sum skapningur.

Hugsjónin varð orðað í mannarættindavirlýsingini frá 1948, sum gjordist týðandi aftursvar frá alheimssamfelagnum til nazistisku skemmanina mórtvegis menniskjavirðinum.

Í formælinum til Heimsyvirlýsingina um Mannarættindi verður dentur lagdur á, at íborna virði menniskjans og ómissandi ættindini hjá øllum limum í mannaættini eru grundarlagið undir frælsi, rættvísi og friði í heiminum. Her er grundleggjandi menniskjavirði also ikki bundin at ávísingum eginleikum, sum menniskju kunnu hava í størri ella minni mun. Tvørturímóti hevur tann einstaki virði bara við at vera menniskja. Virðið er íborin, og er knýtt at tí at vera limur av mannaættini.

Fyrstu orðingarnar av hugsjónini um serstöðu menniskjans eru at finna í Bibliuni, og hugsjónin er mangan tikið til viðgerðar í vesturlendskari heimspeki og gudfrøði.

Eftir seinna heimsbardaga varð dentur eisini lagdur á sjálva hugsjónina um menniskjavirði í týsku stýrisskipanini frá 1949, har áherðsla í grein I verður lögð á, at menniskjavirði er friðhalgað. Semja er í meginparti av heiminum um innihaldið í virðingini, hóast nógv tíverri ikki viðurkenna sjálsögdu avleiðingarnar

Menniskjað hevur serstöðu í náttúruni – eina serliga tign sum skapningur.

viðvíkjandi virðing fyri lívinum hjá fostrinum (fosturtøkupolitikkurin) og áskoðanina á síðsta parti av lívinum (politikkur viðvíkjandi deyðshjálpi o.ø.)

Sjálvt hugtakið um menniskjavirði finst ikki sum so í donsku grundlógini, men hugtakið hevur kortini havt týðandi leiklut í politiska orðaskiftinum – fyrst og fremst í orðaskiftum um bioetisk mál.

Í § 1 í lógini um Etiska Ráðið er beinleiðis ávísing til hugsjónina um menniskjavirði:

”Rádet skal í sit virke arbejde ud fra respekt for menneskets og kommende generationers integritet og værdighed samt respekt for naturen og miljøet. Respekt for menneskets integritet og værdighed omfatter også det menneskelige livs første faser, herunder befrugtede menneskelige æg og fosteranlæg.”

Henda orðingin hevur stóran týðning, og tørður er á støðugari medvitan um meginregluna viðvíkjandi treytaleysa menniskjavirði sum grundarlag fyri lóg-gávuni.

Peter Øbrstrøm
(limur í Etiska Ráðnum árinum 2000-2010)

Umsorgan fyrri
óföddu börnunum
og mammum teirra

RANDY
ALCORN

SKAÐAR FOSTURTØKA KVINNUR LIKAMLIGA OG SÁLARLIGA?

11. Kapitul í bókini “Hví verja lív?”. Sí meira um bókina á baksíðuni. Endurgivið við loyvi.

Kapittul 11

„Fosturtøka er fullkomiliga miseydnad sum ein sosial skipan, ætlað at hjálpa kvinnum,“ sigur Serrin Foster, forkvinna í Feminists for Life. „Vit eru komin til ta niðurstøðu, at vit á henda hátt hava svikið kvinnur.“¹

Joan Appleton starvaðist sum yvirsjúkrasystir á einari fosturtøkuklinikk í Virginia, og hon var eisini talskvinna fyrri fosturtøku á NOW. Hon spurdi seg sjálva, hví fosturtøka var „so sálarliga løstandi fyrri eina kvinnu, og hví tað var ein so trupul avgerð at taka, tá tað var so natúrligt. Um tað var so rætt, hví var tað tá so trupult?“

Appleton segði við seg sjálva: „Eg ráðgav hesum kvinnum so væl, og tær

kendu seg so tryggar við síni avgerð. Hví koma tær nú aftur – mánaðir og ár aftaná – sum sálarlig vrak?“²

Óteljandi kvinnur, ið eru skaddar av fosturtøku, hava sagt: „Eg hevði onga hómíng av, at hetta kundi henda; ongin ávaraði meg um vandarnar.“

Óteljandi kvinnur, ið eru skaddar av fosturtøku, hava sagt: „Eg hevði onga hómíng av, at hetta kundi henda; ongin ávaraði meg um vandarnar.“

Vanligir trupulleikar

Í frágreiðing síni til eina undirnevnd í senatinum í 2004 vísti Dr. Elizabeth Shadigan á, at „fosturtøka økir um

vandarnar fyrri bróstkrabba, placenta previa (sum er, at eftirburðurn liggur fyrri og stongir fyrri útgongdini), ov tíðliga föddum börnum, og at mamman ger av við seg... hagfrøðiliga eru allar deyðsorsøkir hægri hjá kvinnum, ið hava fingið fosturtøku.“³

Í minsta lagi 49 kanningar hava víst ein munandi vøkstur av ov tíðliga föddum börnum ella ov smáum börnum hjá kvinnum, ið áður hava fingið fosturtøku. „Ov lág føðivekt og ov tíðliga född børn eru høvuðsorsøkirnar til nýföðingadeyða ella seinni brek, eins og tað eisini er høvuðsorsøk til vantandi fatanarligar førleikar og størri atferðartrupulleikar.“⁴

Summar kvinnur kunnu ikki gerast við barn eftir fosturtøku. Møguleikin

1 Serrin M. Foster, „Women Deserve Better Than Abortion,“ *Respect Life*, 2003. • 2 Endurgivið av Mary Meehan, „The Ex-Abortionists: Why They Quit,“ *Human Life Review* (Spring-Summer 2000), 12. • 3 Elizabeth Shadigan, MD, frágreiðing til hoyring hjá senatsins undirnevnd í vísindi, tøkni- og vísindi fyrri at kanna líkamliga og sálarliga ávirkanina, ið fosturtøka hevur á kvinnum; endurgivið í „Witnesses Ask U.S. Senate for Research into Side Effects of Abortion on Women,“ *Culture & Cosmos*, Vol. 1, no. 30, 9. mars 2004. • 4 Brent Rooney & Byron C. Calhoun, MD, „Induced Abortion and Risk of Later Premature Births,“ *Journal of American Physicians and Surgeons*, vol. 8, no. 2, Summer 2003. • 5 S. Linn, „The Relationship Between Induced Abortion and Outcome of Subsequent Pregnancies,“ *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 15. mei 1983, 136-40. • 6 John A. Richardson & Geoffrey Dixon, „Effects of Legal Termination on Subsequent Pregnancy,“ *British Medical Journal* (1976): 1303-4. • 7 B. Luke, *Every Pregnant Woman's Guide to Preventing Premature Birth* (New York: Times Books, 1995); E. Ring-Cassidy, *Woman's Health After Abortion* (Toronto: de Veber Institute, 2002). • 8 Family Planning Perspectives, mars-apríl 1983, 85-86. • 9 U.S. Department of Health and Human Services, *Morbidity and Mortality Weekly Report* 42 (SS-6) 73-85 (13. december 17 1993; apríl 1984). • 10 Ann Aschengrau Levin, „Ectopic Pregnancy and Prior Induced Abortion,“ *American Journal of Public Health* (March 1982): 253. • 11 „Ectopic Pregnancy: Prognosis for Subsequent Fertility,“ www.physicianeducation.org. Accessed 1. mars 2004. • 12 Centers for Disease Control. Press Release, 1. mei 2001. „CDC Reports Highlights Selected Racial and Ethnic Pregnancy-Related Death Rates,“ <http://www.cdc.gov/od/oc/media/pressrel/r010511.htm>. • 13 Allan Osser, MD, & Kenneth Persson, MD, „Postabortal Pelvic

fyrir vanskapnum börnum er stórr hjá kvinnum, ið áður hava fingið fosturtöku.⁵ Deyðstítleikin av nýföðingum hjá kvinnum, ið áður hava fingið fosturtöku, er 2-4 ferðir stórr enn vanligt.⁶ Orsakað av, at fosturtöka økir um vandan fyrir, at börnini, ið verða född aftaná, verða född ófullborin, tykist tað at vera orsøkin til túsundtals heilaskaðar í Norðuramerika.⁷

Ektopiskar viðgongutíðir koma fyrir, tá búningin fer fram uttan fyrir lívmóðurina, vanliga í eggjornunum. Slíkar viðgongutíðir eru orsøk til 12% av øllum deyðs-tilburðum, tá ið mamman doyrt, meðan hon gongur við barninum.⁸ The U.S. Department of Health and Human Services í USA stóð fyrir einari gransking, ið varði 20 ár, av ektopiskum tilburðum, og sum vísti ein vøkstur upp á meira enn 500% av ektopiskum tilburðum, eftir at fosturtöka gjordist lóglig.⁹

Kanningar vísa, at vandarnir fyrir ektopiskum tilburðum eru tvær ferðir stórr fyrir kvinnur, ið áður hava fingið fosturtöku, og upp til fyra ferðir stórr hjá kvinnum, ið hava fingið tvær ella fleiri fosturtökur.¹⁰ 40% av teimum kvinnum, ið hava eina ektopiska viðgongutíð, gerast ófruktbarar; og møguleikin fyrir at koma út fyrir enn einum ektopiskum tilburði gerst ein av trimum. „Bert 33% av ektopisku viðgongutíðunum hava við sær eitt livandi barn.“¹¹

CDC (The Centers for Disease Control) staðfestir, at „trupulleikar, tengdir at viðgongutíð, so sum ektopiskir tilburðir ... framvegis ávirka einar 2000 kvinnur hvønn dag.“¹²

Undirlívsbruni hevur við sær fepur og ófruktbari. Granskarar siga, at „undirlívsbruni er ein vanligur og álvarsamur fylgitrupulleiki av fosturtöku og vísir seg at gera seg galdandi í 30% av øllum fosturtökum.“¹³ Ein kanning av kvinnum, ið høvdu fingið fosturtöku í fyrsta tridringi av viðgongutíðini, vísti, at „kvinnur, ið høvdu fingið undirlívsbruna eftir fosturtöku, vóru í munandi stórr vanda fyrir ... kasta burtur, ófruktbari, samlegupínu og kroniskari undirlívspínu.“¹⁴ Placenta previa kemur av einari „lívmóður, sum

Í minsta lagi 49 kanningar hava víst ein munandi vøkstur av ov tíðliga föddum börnum ella ov smáum börnum hjá kvinnum, ið áður hava fingið fosturtöku. „Ov lág föðivekt og ov tíðliga född børn eru høvuðsorsøkin til nýföðingadeyða ella seinni brek, eins og tað eisini er høvuðsorsøk til vantandi fatanarligar førleikar og stórr atferðartrupulleikar.“¹⁴

er løstað frammanundan,”¹⁵ – íroknað fosturtöku. Tað er 7-15 ferðir meira vanligt hjá kvinnum, ið áður hava fingið fosturtöku, enn hjá teimum, ið ikki hava.¹⁶ Frábodaðir trupulleikar, ið standast beint eftir og orsakað av fosturtöku, eru ikki minni enn 10%. Harafturat vísa granskingar av langtíðartrupulleikum og ofta frábodaðum trupulleikum, ikki minni enn 17% og ofta heilt upp í 25-40%.¹⁷ Kvinnur, ið hava fingið eina fosturtöku, eru í dupult so stórum vanda fyrir at fáa lívmóðurkrabba enn kvinnur, ið ikki hava fingið fosturtöku, og kvinnur við fleiri fosturtökum á baki fleirfalda vandan fyrir lívmóðurkrabba heilt upp í fimm ferðir. Líknandi vandar fyrir krabba í eggjastokkunum og livrini verða eisini knýttir at fosturtökum.¹⁸

Eftir drúgva gransking kom Dr. Joel

Brind, professari í endokrinologi (læran um organini (kertlarnar), sum framleiða hormonir) á City University of New York, til hesa niðurstøðu: „Tað, ið minkar um vandan fyrir bróstkrabba mest, er, at tú ikki færst fosturtöku.“¹⁹ Ein kvinna, ið fær eina fosturtöku, økir um vandan fyrir bróstkrabba við í minsta lagi 50%um og heilt upp í 300%.²⁰

Vanligir sárligir trupulleikar

Óteljandi kanningar seta fosturtöku í samband við vaksandi kynsligt ónøgðsemi, andstygð fyrir kynslívi, miss av inniligleika, óvantaða skuldarkenslu, kynsligt samband uttan fyrir hjúnalag, strongd-tilburðir, persónleika-klovning, sorgarreaktión, barnamisnýtslu og -mistrøkt og rúsdrekka og rúsevnismissnýtslu.^{21,22,23} Ein kanning á Elliot Institute bendir á, at kvinnur, ið fáa fostur tikið, eru í fimm ferðir so stórum vanda fyrir at misnýta rúsevni.²⁴ Serfrøðingurin í eftir fosturtöku, David Reardon, sigur: „Í eini kanning av eftirfosturtökusjúklingum – bert átta vikur eftir, at tær høvdu fingið fosturtöku – komu granskarar fram til, at 44% gramdu seg um nervaólag, 36% gramdu seg um svøvnólag, 31% iðraðu seg um sína avgerð, og 11% høvdu fingið sálarsjúkuheilivág frá sínum egna lækna.“²⁵ Hetta er serstakliga týðningarmikið, av tí at summar kvinnur ikki tykjast at hava havt nøkur týðilig árini av fosturtökuni fyrr enn fleiri ár aftaná.

WEBA (Women Exploited by Abortion) hevur havt meir enn 30.000 limir í meira enn 200 deildum kring USA og deildum í Kanada, Týsklandi, Írlandi, ▶

Infection Associated with Chlamydia Trachomatis and the Influence of Humoral Immunity,” American Journal of Obstetrics and Gynecology (November 1984): 669-703. • 14 Lars Heisterberg, MD, et al., „Sequelae of Induced First-Trimester Abortion,” American Journal of Obstetrics and Gynecology (Juli 1986): 79. • 15 Anath, CV, et al., „The Association of Placenta Previa with History of Cesarean Delivery and Abortion: A Meta-Analysis,” American Journal of Obstetrics and Gynecology (November 1997): 1071-78. • 16 Jeffrey M. Barrett, MD, „Induced Abortion: A Risk Factor for Placental Previa,” American Journal of Obstetrics and Gynecology (desember 1981): 769. • 17 David Reardon, Aborted Women: Silent No More (Westchester, IL: Crossway Books, 1987), 106. • 18 F. Parazzini, et al., „Reproductive Factors and the Risk of Invasive and Intraepithelial Cervical Neoplasia,” British Journal of Cancer, 59:805-9 (1989); H. L. Stewart, et al., „Epidemiology of Cancers of the Uterine Cervix and Corpus, Breast and Ovary in Israel and New York City,” Journal of the National Cancer Institute 37(i):1-96; I. Fujimoto et al., „Epidemiologic Study of Carcinoma in Situ of the Cervix,” Journal of Reproductive Medicine 30(7):535 (juli 1985); C. LaVecchia, et al., „Reproductive Factors and the Risk of Hepatocellular Carcinoma in Women,” International Journal of Cancer, 52:351, 1992. • 19 Dr. Joel Brind, „Comprehensive Review and Meta-Analysis of the Abortion/Breast Cancer Link”; <http://members.aol.com/DFjoseph/brind.html>. • 20 Brinton LA, Hoover R, Fraumeni JF, Jr. (1983) British Journal of Cancer, 47:757-62. • 21 Linn, „Outcome of Subsequent Pregnancies,” 136-40. • 22 John A. Richardson & Geoffrey Dixon, „Effects of Legal Termination on Subsequent Pregnancy,” British Medical Journal (1976): 1303-4. • 23 Herman, Trauma and Recovery, (New York: Basic Books, 1992), 34; „Abortion’s Adverse Physical and Psychological Effects on Women” (list of studies). • 24 www.abortifoundation.org. • 25 David C. Reardon, „Major Psychological Sequelae of Abortion,” 1997, Elliot Institute.

Japan, Avstralia, Nýslandi og Afrika.²⁶

Upp í felagsskapir, sum hjálpa eftir fosturtøku, teljast eisini Victims of Choice, PACE (Postabortion Counseling and Education), HEART (Helping and Educating in Abortion-Related Trauma), Healing Visions Network, CARE (Counseling for Abortion-Related Experiences), Women of Ramah, Project Rachel, Open Arms, Abortion Trauma Services, American Victims of Abortion og Former Women of Choice.

At slíkir felagsskapir finnast, vitnar um veruleikan av sinnisligum

og kensluligum sálarlöstum hjá óteljandi kvinnum, ið hava fingið fosturtøku.

Eg las eina bláðgrein, ið segði fosturtøku bert vera eins og allar aðrar vanligar skurðviðgerðir, ikki øðrvísi enn ein rótviðgerð ella blindtarmsskurðviðgerð. Men hví minnst fólk ikki ársdagin fyri teirra blindtarmsskurðviðgerð 20 ár seinni? Hví gráta tey ikki, stýriliga og syrgja missin av sínum blindtarmi? Og hvar eru allir felagsskapirnir, ið stuðla og ráðgeva teimum, ið hava verið ígjøgnum eina rótviðgerð?

(Fleiri mannfólk fara eisini ígjøgnum tíðarskeið við sálarlöstum orsakað av sínum leikluti í fosturtøkuavgerðum og missinum av børnum sínum.²⁷ Studlandi felagsskapir eru eisini fyri hesar menn.²⁸)

Deyði orsakað av lógligum fosturtøkum

Ein kanning av deyða í viðgongutíðini varð kunngjørd í American Journal of Obstetrics and Gynecology. Henda

kanning vísti, at deyðstítleikin í sambandi við fosturtøku er 2,95 ferðir hægri, enn um viðgongutíðarskeiðið verður fullført.²⁹

Ein frágreiðing frá CDC kunngjørdi í 1998 tíggu deyðstilburðir í sambandi við fosturtøku.³⁰ Men sambært somu frágreiðing hava slík hagtøl avmarkað virði, tí ikki allir statir krevja frágreiðingar.

Og sjálvandi hava fosturtøkuklinikkir

Kvinnur, ið hava fingið eina fosturtøku, eru í dupult so stórum vanda fyri at fáa lívmóðurkrabba enn kvinnur, ið ikki hava fingið fosturtøku, og kvinnur við fleiri fosturtøkum á baki fleirfalda vandan fyri lívmóðurkrabba heilt upp í fimm ferðir. Líknandi vandar fyri krabba í eggjastokkunum og livrini verða eisini knýttir at fosturtøkum.¹⁸

onki at vinna, men nógv at missa, við at kunngerá frágreiðingar.³¹ Tað, ið ger deyðstilburðir í sambandi við fosturtøku truplar at finna fram til, er, at hovuðsparturin av deyðstilburðunum henda ikki undir sjálvari skurðviðgerðini, men eftir. Tí verða vanligar aðrar týðningarleysar orsøkir gjørdar til deyðsorsøk: Hugsu um mammuna, ið blóddi, fekk blóð, fekk livrabruna og doyði ein mánað seinni. Almenn deyðsorsøk? Livrabruni. Verulig orsøk? Fosturtøka.

Ein gjøgnumgatað lívmóðir hefur við sær svull í undirlívinum, sárbruna, blóðeitran og deyða. Almenna deyðsfrágreiðingin kann nevna svull í undirlívinum og blóðeitran. Men fosturtøka verður ikki nevnd. Fosturtøka hefur við sær fylgisjúkur. Ár seinni fer hon undir eina ektopiska viðgongutíð og doyrt. Almenn deyðsorsøk verður: Ektopisk viðgongutíð. Veruliga orsøkin? Fosturtøka.³² Ein kanning, ið varð

kunngjørd í Southern Medical Journal, bendi á, at „kvinnur, ið fáa fostrið tikið, eru í munandi størri vanda fyri at doyggja enn kvinnur, ið fœða.“³³ Her er íroknað 154% størri vandi fyri at doyggja fyri egnari hond eins og størri vandi fyri at doyggja av óhappi og manndrápi.

Women's Health After Abortion er eitt víttfevandi verk, ið fevnir um fimmhundrað læknafrøðiligar greinar úr ymsum tíðarritum, ið lýsa skadiligu árinini, ið fosturtøka hefur á kvinnur.³⁴ Ein og hvør, ið enn ivast í, um fosturtøka hefur álvarsamar langtíðarløstir á kvinnur, átti at kannað hetta sannførandi

próvtílfarið.

Hetta siga kvinnur

Spurnakanningar fyri kvinnur, ið hava upplivað trupulleikar eftir fosturtøku, vísa hetta:

- Meir enn 90% siga seg ikki at hava fingið nóg góða kunning til at kunna taka eina væl umhugsada avgerð.

- Meir enn 80% siga tað vera sera óhugsandi, at tær høvdu fingið fostrið tikið, um tær ikki vórðu eggjaðar til tað av øðrum, eisini sínum egnu fosturtøkuráðgevvum.

- 83% siga, at tær høvdu gingið alla viðgongutíðina og føtt sítt barn, um tær høvdu fingið stuðul frá sínum dreingjum, familjum ella øðrum, ið høvdu týðning fyri tær.³⁵

Allar kvinnur hava meir uppiborið enn eina fosturtøku.

• 26 „Tearing Down the Wall,“ LifeSupport, Spring-Summer 1991, 1-3. • 27 Sí Alcorn, ProLife Answers, 118-20, 285-86. • 28 Ókeypis kunning og ráðgeving fæst á www.lifeissues.org/men/. • 29 Gissler M, Berg C, Bouvier-Colle MH, Buekens P, „Pregnancy-Associated Mortality After Birth, Pontaneous Abortion or Induced Abortion in Finland, 1987-2000,“ Am J Ob-Gyn 2004; 190:422-27. • 30 Centers for Disease Control, Morbidity and Mortality Weekly Report, 52 (SS12); 1-32, „Abortion Surveillance – United States, 2000,“ 32. • 31 James A. Miller, „A Tale of Two Abortions,“ Human Life Internationals Reports, mars 1991, 1. • 32 John Willke, Abortion Questions and Answers (Cincinnati, OH: Hayes Publishing Co., 1988), 99; Brian Clowes, Facts of Life, „Maternal Deaths Due to Abortion,“ Human Life International; 2nd ed. (juni 2001). • 33 Wanda Franz, „Abortion Associated with Heightened Mortality Rate, Study Reveals,“ www.nrlc.org/news/2002/NRL09/franz.html. • 34 Elizabeth Ring-Cassidy & Ian Gentles, Women's Health After Abortion: The Medical and Psychological Evidence, 2nd ed. (de Veber Institute, 2003), www.deveber.org. • 35 „Key Facts About Abortion,“ Elliot Institute, n.d., www.afterabortion.org.

LEKING AFTANÁ LUTTØKU Á RACHEL'S VINEYARD-SKEIÐI

Her prenta vit bræv frá eini mammu, sum vil vera ónavngivin, ið hevur verið á Rachel's Vineyard skeiði í Føroyum. Rachel's Vineyard verður leitt av fólki, ið hava tilknýti til Føroya Pro Vita. Brævið er endurgivið við loyvi.

Eg fekk orða kenslurnar av sorg, vreiði og skomm, hesar kenslur, ið hava oyðilagt nógv fyri meg persónliga, andaliga og sosialt. Ja, listin er langur vegna avleiðingar av eini fosturtøku fyri nógvum árum síðani. Aftaná Rachel's Vineyard skeiði kendi eg størri gleði, takksemi og virðing fyri mær sjálvum og øðrum. Tað størsta

Tað mest umráðandi var, at eg fekk vón og dirvi til at trúgva uppá framtíðina aftur.

var at kenna vónina aftur og gleðast um, at eisini eg kundi fáa eitt gott lív, bæði andaliga og menniskjaliga.

Tann virðing og tign, ið varð víst mínum barni, við tí orðaleysa symbolikkinum hevði stóra ávirkan. Eitt dømi er, at vit bera ein stein við okkum, sum tekin um okkara byrðu. Ein háttur at gera tað innara lívið sjónligt. Harumframt friðurin, meditationin og tónleikurin, fyri at nevna nakað av tí, vit gjørdur, tað kendist meiningsfult og lekjandi.

Tað er altíð torført at orða eina gamla sorg, ið kanska er vordin ein kendur og

kanska enntá tryggur fylgisveinur. Hetta vikuskiftið gjørdi allan munin. Tað skal sigast, at eftirfylgjandi brúkti eg tíð uppá at hyggja uppá onnur viðurskifti í mínum lívi, og fáa tey "lagt á rottu hillina" um ein kann siga so. Tað mest umráðandi var, at eg fekk vón og dirvi til at trúgva uppá framtíðina aftur.

Eitt Rachel's Vineyard vikuskifti í einsemi kann verða hart arbeiði. Skuffur við goymdum kenslum, ið hava verið læstar kanska í nógv ár, verða opnaðar. Sár kunnu fara at bløða, samvitskan nívir, sorgin, skommin og vreiðin, ja, maktarloysi og sjálvshatur eru eisini sterkar kenslur. Tú fylgist við hinum luttakarunum, ið altíð er ein lítill bólkur, og verður vegleiddur á ein tryggan hátt av stigtakarunum. Eitt er heilt vist, mítt "Post Abort Stress" var tíðiliga minkað aftaná vikuskiftið. Tá tær tyngjandi hugsanirnar og sorgin kemur, í lötum aftaná skeiðið, hava vit fingið amboð at arbeiða við, so vit koma ígjøgnum hesar tungu lötturnar.

Stúranin um tað ókenda við at luttaka á einum Rachel's Vineyard viku-

skiftisskeiði er vanlig. Hvat ger tað við meg og sambandið við míni kærur? Tað, ið eg upplivdi, var, at bæði bólkurin og leiðararnir vóru um meg, bæði áðrenn og aftaná, so eg ongantíð varð "slept upp á fjall einsamøll". Sera gevandi og í dag, nökur ár seinni, eri eg sera takksom fyri ta hjálp, eg

Skuffur við goymdum kenslum, ið hava verið læstar kanska í nógv ár, verða opnaðar. Sár kunnu fara at bløða, samvitskan nívir, sorgin, skommin og vreiðin, ja, maktarloysi og sjálvshatur eru eisini sterkar kenslur.

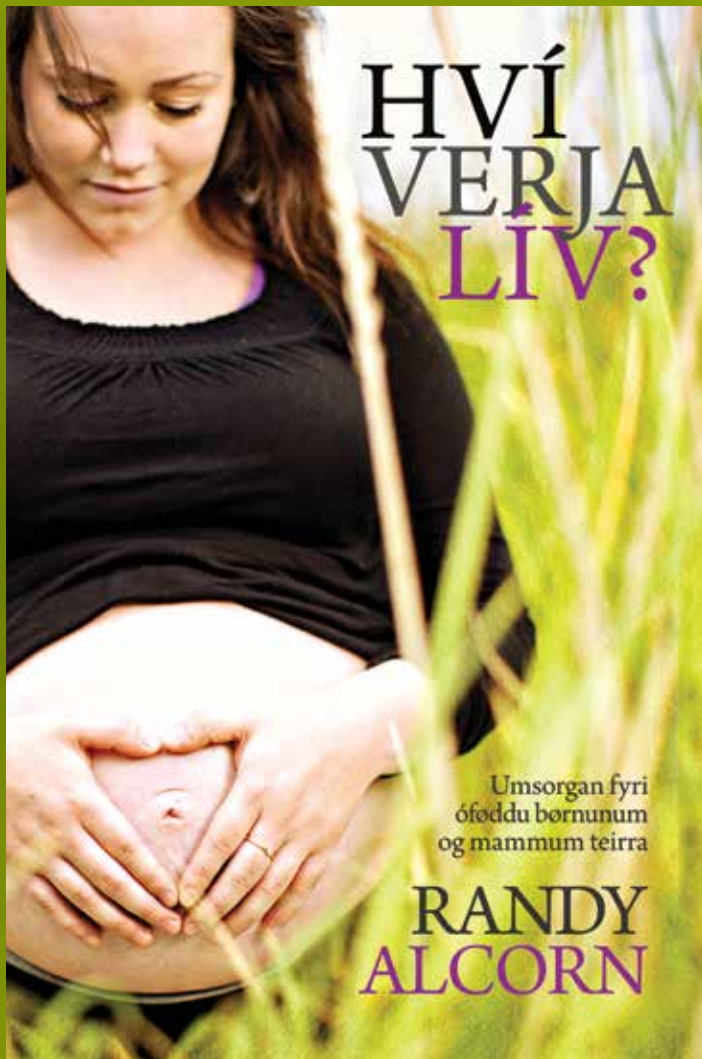
fekk. Kenni betur nærveru og takksemi frá mínum kærur og ikki minst Guds nærveru.

Luttøkan á Rachel's Vineyard skeiði var góð fyri meg, og vildi eg ynskt, at hetta tilbøð var kent av øllum, óansæð politiska ella átrúnaðarlaga áskodan, so fleiri fingur møguleikan at kenna lekingina, um tey angra sína fosturtøku.

Ein mamma

NÝGGJ BÓK FRÁ PRO VITA

Pro Vita hevur givið út bókina “Hví verja lív?”. Hetta er ein bók, ið viðgerð fleiri av spurningunum, ið hava við fosturtøku at gera.

Heitið á hvørjum kapitli er orðað sum ein spurningur, og so kemur svarið í kapitlinum. Spurningarnir eru millum annað hesir:

Kvinnan ella barnið?

Er tað ófødda veruliga eitt menniskja?

Hvat er munurin ímillum egg, sáð, embryo og fetus?

Er tað ófødda partur av kvinnukroppinum?

Snýr fosturtøka seg veruliga um kvinnurættindi?

Hava vit rætt til at velja, hvat vit gera við okkara egna kropp?

Er fosturtøka partur av rættinum til privatlíf?

Skaðar fosturtøka kvinnur likamliga og sárliga?

Er fosturtøka røtt, um lív mammunnar er hótt?

Er rætt hjá kvinnu at fáa fosturtøku, um hon verður við barn orsakað av neyðtøku ella blóðskemd?

Hvussu við børnum, ið bera brek, og børnum, ið eru óynskt?

Hvussu við ættleiðing?

Kann Gud fyrigeva fosturtøku?

At vera fyri lívi – dregur tað burtur frá missiðnsboðum Kristusar ella er tað partur av teimum?

Hvussu kann eg hjálpa ófødðum børnum og mammum teirra?

Bókin er skrivað til amerikanska samfelagið, og hevur nógvar notur og kelduávísingar, har til ber at eftirkanna kelduávísingar o.a. Kapittul 11 ber til at lesa í hesum blaðnum.

Tað er amerikumaðurin, Randi Alcorn, ið hevur skrivað, og bókin er týdd til føroyskt av Textur. Bókin er at fáa í bókasølum kring landið.